

VIII. TASHQI IQTISODIY ALOQALAR

Viloyatning tashqi savdo aylanmasi 2023 yilning yanvar-sentabr oylarida 894,6 mln.AQSH dollarini yoki o'tgan yilning shu davriga nisbatan 103,8 foizni, shu jumladan, eksport 223,9 mln.AQSH dollarini, o'tgan yilga nisbatan 105,9 foizni, import 670,7 mln.AQSH dollarini, o'tgan yilga nisbatan 103,1 foizni tashkil etdi.

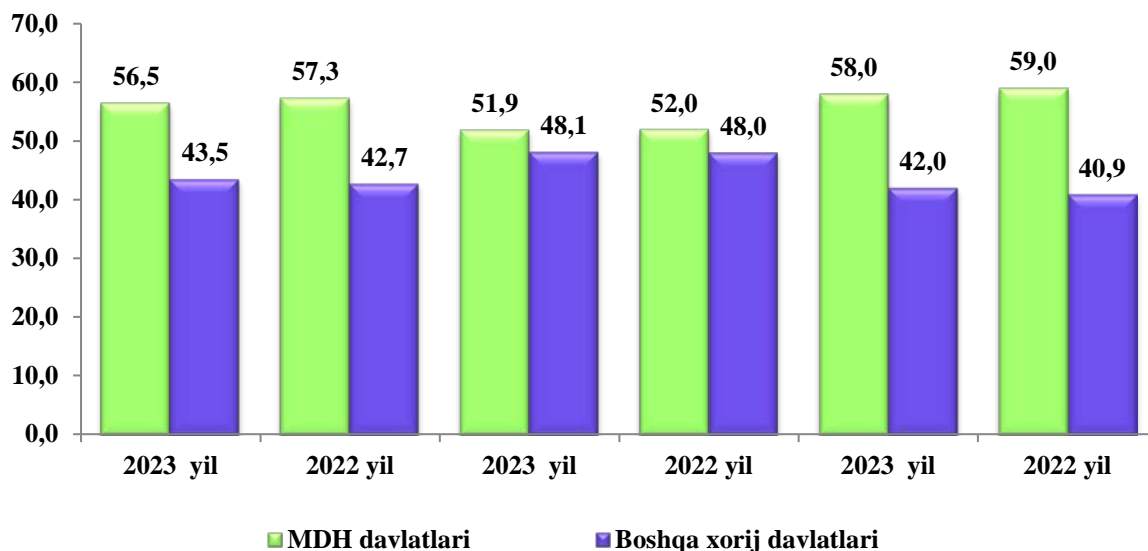
Tashqi savdo saldosini minus -446,8 mln. AQSH dollari, shu jumladan MDH davlatlari bilan minus -272,9 mln.AQSH dollari va boshqa davlatlar bilan minus -173,9 mln. AQSH dollari tashkil etdi.

2023 yil yanvar-sentabr oylarida MDH va boshqa davlatlar kesimida viloyatning tashqi savdo aylanmasi (mln. AQSH dollari)

	yanvar-sentabr		2022 yil yanvar- sentabrga nisbatan, foizda
	2022 yil	2023 yil	
Tashqi savdo aylanmasi	861,8	894,6	103,8
MDH mamlakatlari	494,0	505,2	102,3
boshqa xorij mamlakatlari	367,8	389,4	105,9
Eksport	211,5	223,9	105,9
MDH mamlakatlari	110,0	116,2	105,6
boshqa xorij mamlakatlari	101,5	107,7	106,2
Import	650,3	670,7	103,1
MDH mamlakatlari	384,0	389,0	101,3
boshqa xorij mamlakatlari	266,3	281,7	105,8
Saldo	-438,9	-446,8	x
MDH mamlakatlari	-274,0	-272,9	x
boshqa xorij mamlakatlari	-164,9	-173,9	x

So'ngi yillarda hukumatimiz tomonidan sanoat tuzilmasini diversifikatsiya qilishni, eksportni qo'llab – quvvatlash, import o'rnini bosuvchi tovar va mahsulotlarni ishlab chiqarishni yanada oshirilishi natijasida eksport tarkibida sezilarli o'zgarishga erishildi. Jumladan, xom-ashyo eksportidan, qo'shilgan qiymati yuqori, hamda sarmoya talab tovarlar eksportiga yo'naltirilgan tashqi savdo amalga oshirilmoqda.

2023 yil yanvar-sentabr oylarida viloyat tashqi savdo aylanmasida MDH va boshqa davlatlarning ulushi

Viloyatimiz rezidentlari tomonidan amalga oshirilgan tashqi savdo operatsiyalarida asosiy ulushlarni Osiyo (66,7 foiz), Yevropa (32,6 foiz) davlatlari egallamoqda va ularning umumiy savdo aylanmasidagi ulushi 99,3 foizni tashkil etmoqda.

Buxoro viloyatining 2023 yil yanvar-sentabr oylarida tashqi savdo aylanmasidagi ulushining 56,5 foizi MDH davlatlariga to'g'ri keladi qolgan, 43,5 foizi boshqa davlatlar hissasiga to'g'ri keladi. Bu ko'rsatkichlar 2022 yilda mos ravishda 57,3 foizi MDH davlatlariga to'g'ri kelgan bo'lsa, qolgan 42,7 foizi boshqa davlatlar hissasiga to'g'ri keldi. Buxoro viloyatining MDH davlatlari bilan olib borilgan tashqi savdo aylanmasi 2023 yil yanvar-sentabr oylariga 505,2 mln. AQSH dollarni tashkil qilgan bo'lsa, o'tgan yilning mos davriga nisbatan 2,3 foizga ko'payish kuzatilgan. Shundan eksport 5,6 foizga ko'paydi va import 1,3 foizga ko'paygan.

Dunyodagi mamlakatlar orasida eksportda xamkor davlatlar Qozog‘iston, Rossiya, Afg‘oniston, Tojikiston, Turkiya, Turkmaniston hisoblanib, ularning jami eksportdagi ulushi 66,3 foizni tashkil qiladi, importda esa xamkor davlatlar Turkmaniston, Rossiya, Turkiya, Xitoy, Qozog‘iston davlatlari hisoblanadi va ularning ulushi 82,8 foizni tashkil qiladi.

MDH davlatlari orasida tashqi savdo aylanmasida asosiy xamkorlar Rossiya, Turkmaniston, Qozog‘iston, Tojikiston va Qirg‘iziston davlatlari hisoblanib, ularning jami tashqi savdo aylanmasidagi ulushi 96,5 foizni tashkil qildi. Boshqa davlatlar orasida esa Eron, Turkiya, Xitoy, Germaniya, Afg‘oniston davlatlarining ulushi 71,6 foizni tashkil qildi.

Tashqi savdo aylanmasida nisbatan katta ulushga ega bo‘lgan davlatlar
(2023 yil yanvar–sentabr)

(mln. AQSH dollari)

	<i>Eksport</i>	<i>Import</i>	<i>Tovar aylanmasidagi ulushi, foizda</i>
Rossiya	53,8	268,6	36,0
Afg‘oniston	42,6	0,2	4,8
Turkiya	18,1	37,7	6,2
Tojikiston	18,7	1,7	2,3
Qozog‘iston	15,2	41,3	6,3
Qirg‘iziston	14,1	3,4	2,0
Turkmaniston	8,2	63,4	8,0
Xitoy Xalq Respublikasi	11,7	144,2	17,4
Polsha	6,4	5,2	1,3
Germaniya	5,5	19,8	2,8
Eron Islom Respublikasi	3,2	27,0	3,4
Litva	1,1	12,2	1,5
Belorus	0,1	8,5	1,0

Buxoro viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy holati

Viloyatning 2023 yil yanvar-sentabr oylarida tashqi savdoda eng asosiy hamkor davlatlari Rossiya (36,0 foiz), Turkmaniston (8,0 foiz), Xitoy (17,4 foiz), Qozog‘iston (6,3 foiz) hisoblanib, ularning jami tashqi savdo aylanmasidagi ulushi (67,7 foiz)ni tashkil qiladi.

MDH mamlakatlari bilan tashqi savdo aylanmasi

(mln. AQSH dollari)

	<i>Eksport</i>		<i>Import</i>	
	<i>yanvar-sentabr</i>		<i>yanvar-sentabr</i>	
	<i>2022 yil</i>	<i>2023 yil</i>	<i>2022 yil</i>	<i>2023 yil</i>
Jami	110,0	116,2	266,4	389,0

shu jumladan:

Ozarbayjon	1,7	3,2	2,5	0,8
Armaniston	0,01	0,1	-	0,01
Belorisiya	0,7	0,1	0,5	8,5
Qozog‘iston	17,5	15,2	62,4	41,3
Qirg‘iziston	19,6	14,1	1,3	3,4
Moldova	0,1	0,1	-	0,7
Rossiya	53,0	53,8	137,6	268,6
Tojikiston	6,8	18,7	3,9	1,7
Turkmaniston	6,5	8,2	169,7	63,4
Ukraina	4,1	2,7	1,6	0,6

Viloyatning eksport tarkibida barcha tovarlar va xizmatlar guruhlar bo'yicha o'sishi kuzatilmoqda. Kimyoviy vositalar mahsulotlari eksporti o'tgan yilning shu davriga nisbatan 2,2 foizga va mineral yoqilg'i, yog'lash moylari va shunga o'xshash materiallar 37,6 foizga o'sgan.

Import tarkibining umumiy hajmidan 45,9 foizni mineral yoqilg'i, yog'lash moylari va shunga o'xshash materiallar, 28,4 foizini mashinalar va transport asbob-uskunalar tashkil qiladi.

2023 yil yanvar-sentabr oylarida eksport-import tarkibi

(mln. AQSH dollari)

	2022 yil	2023 yil	2022 yil yanvar- sentabrga nisbatan, foizda
Eksport tarkibi	211,5	223,9	105,9
Oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar	27,2	17,6	64,7
Ichimliklar va tamaki	1,3	2,5	192,3
Nooziq-ovqat xomashyo, yoqilg'idan tashqari	19,2	8,5	44,6
Mineral yoqilg'i, yog'lash moylari va shunga o'xshash materiallar	36,7	50,5	137,6
Hayvon va o'simliklar moylari (yog'lari), yog'lar va mumlar	1,0	0,0	-
Kimyoviy vositalar va boshqa toifalarga kiritilmagan shunga o'xshash mahsulotlar	6,9	7,1	102,2
Asosan material turiga qarab klassifikatsiyalangan sanoat	103,9	105,7	101,7
Mashinalar va transport asbob-uskunalar	0,0	3,5	3,5 m.
Turli xil tayyor buyumlar	6,4	13,0	2,0 m.

*Buxoro viloyatining
ijtimoiy-iqtisodiy holati*

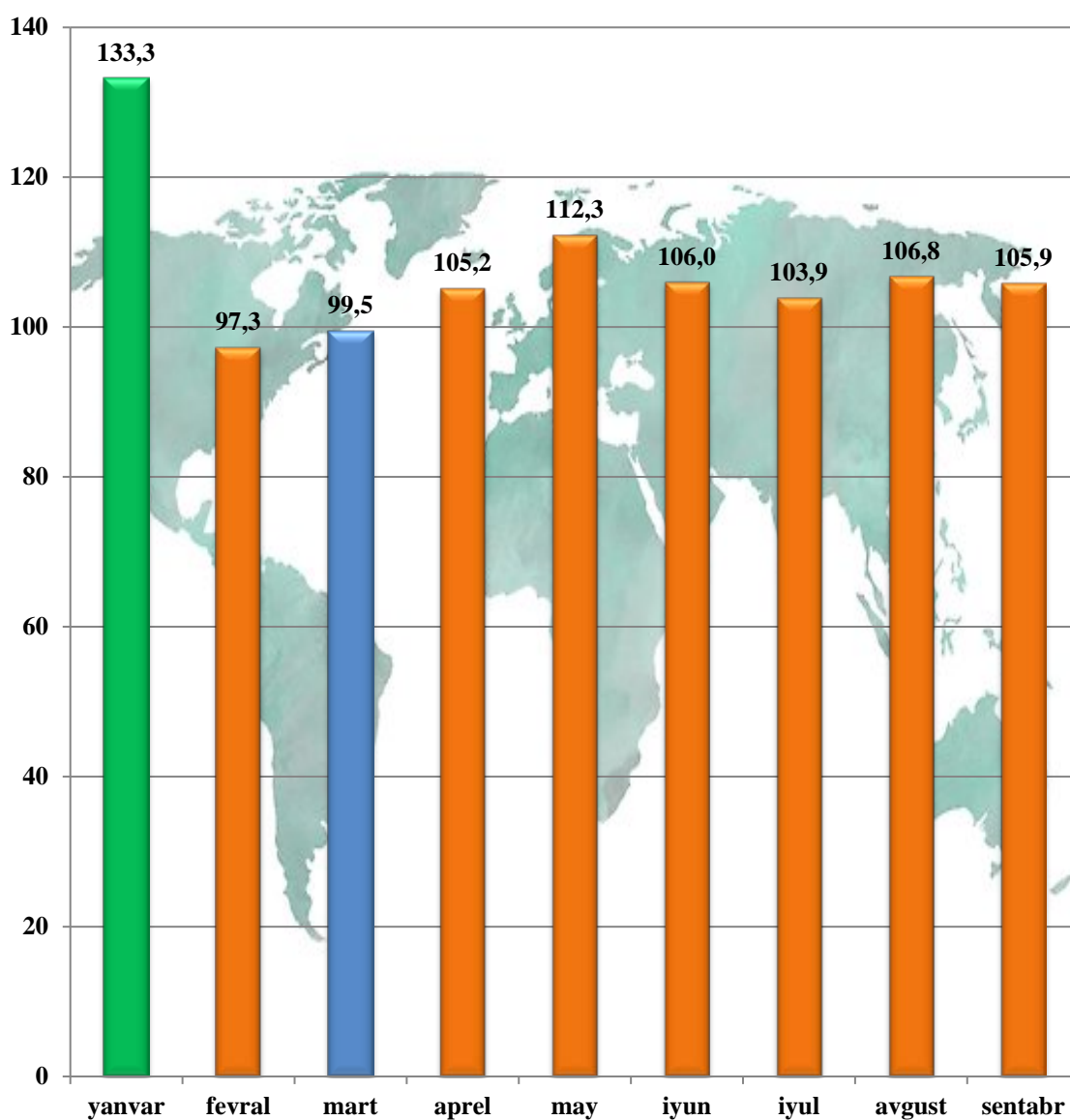
	<i>2022 yil</i>	<i>2023 yil</i>	<i>2022 yil yanvar- sentabrga nisbatan, foizda</i>
Xizmatlar	8,9	15,5	174,0
Import tarkibi	650,4	670,7	103,1
Oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar	19	18,2	95,9
Ichimliklar va tamaki	0,3	0,1	25,9
Nooziq-ovqat xomashyo, yoqilg'idan tashqari	26	20,4	78,4
Mineral yoqilg'i, yog'lash moylari va shunga o'xshash materiallar	291,8	308,3	105,6
Hayvon va o'simliklar moylari (yog'lari), yog'lar va mumlar	0,7	0,8	114,9
Kimyoviy vositalar va boshqa toifalarga kiritilmagan shunga o'xshash mahsulotlar	66,7	76,8	115,1
Asosan material turiga qarab klassifikatsiyalangan sanoat	52,7	44,1	83,7
Mashinalar va transport asbob-uskunalar	176,1	190,9	108,4
Turli xil tayyor buyumlar	16,7	11,1	66,5
Xizmatlar	0,4	-	-

Viloyatimizda tashqi savdoni qo'llab-quvvatlash hamda MDH davlatlari bilan ushbu sohadagi hamkorlikni yanada mustahkamlash bo'yicha olib borilayotgan chora-tadbirlar natijasida 2023 yil yanvar-sentabr oylarida tashqi savdo aylanmasida MDH davlatlarining ulushi 56,5 foizni tashkil etib, hamda tashqi savdo aylanmasi o'tgan yilning shu davriga nisbatan 102,3 foizni tashkil qiladi.

Tashqi iqtisodiy faoliyat

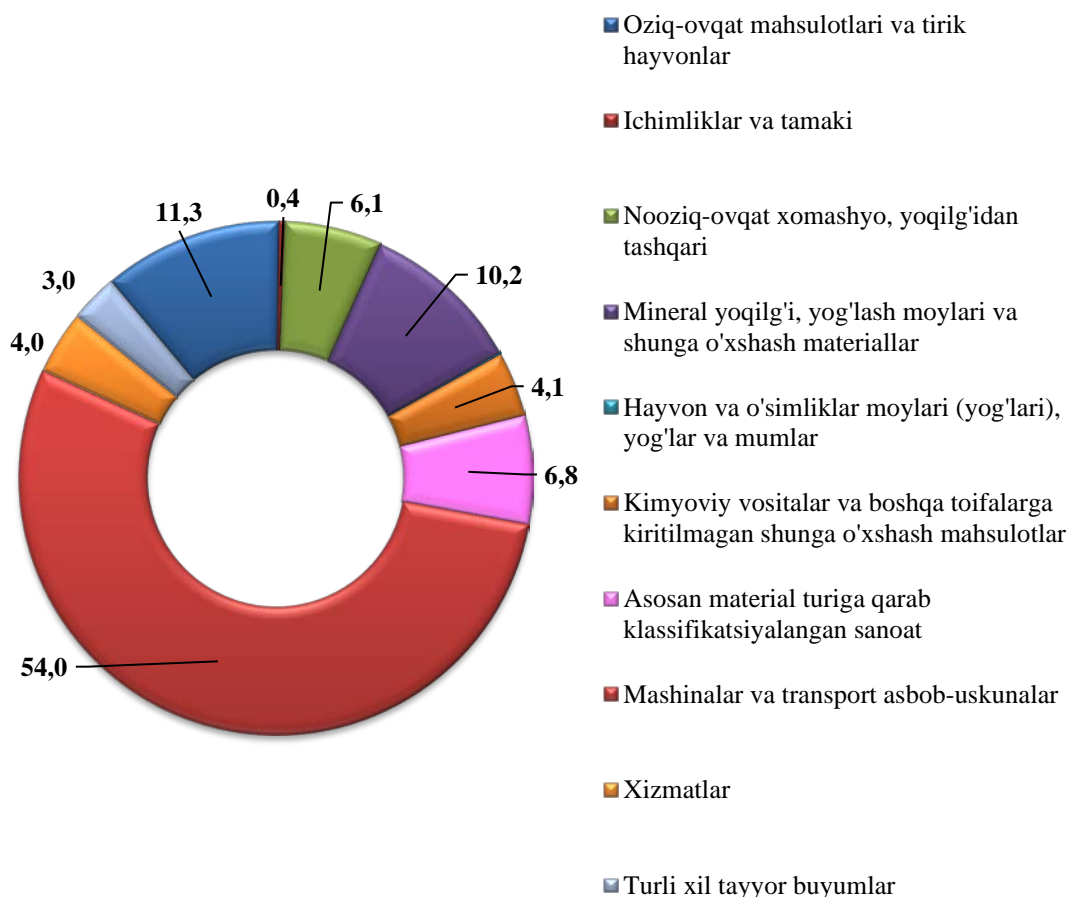
Boshqa xorijiy davlatlarning viloyatimiz tashqi savdo aylanmasidagi ulushi 2023 yil yanvar- sentabr oylarida 43,5 foizni tashkil qilgan bo'lsa, o'tgan yilning ushbu davrida esa tashqi savdo aylanmasidagi ulushi 42,7 foizga etdi. O'tgan yilning mos davriga nisbatan 0,8 foizga ko'paydi.

Tovar va xizmatlar eksportining o'sish sur'atlari dinamikasi
(2023 yil; o'tgan yilga nisbatan, foiz)

2023 yil yanvar-sentabr oylarida eksport qilingan tovarlar va xizmatlar tarkibining tahlili shuni ko'rsatmoqdaki, tovarlar va xizmatlar tarkibida o'tgan yilning shu davriga nisbatan sezilarli o'zgarishlar qayd etildi.

2023 yil yanvar-sentabr oylarida MDH amalga oshirilgan eksport tarkibi
(jamiga nisbatan foizda)

Xizmatlar eksporti hajmi 15,5 mln.AQSH dollarini yoki eksport hajmining 6,9 foizni tashkil etib, o'tgan yilning shu davriga nisbatan 74,2 foizga ko'payganligi kuzatildi. Xizmatlar eksporti tarkibining asosiy ulushi transport xizmatlari, turizm xizmatlari, telekommunikatsiya, kompyuter va axborot xizmatlari hamda moliyaviy xizmatlar hissasiga to'g'ri keladi.

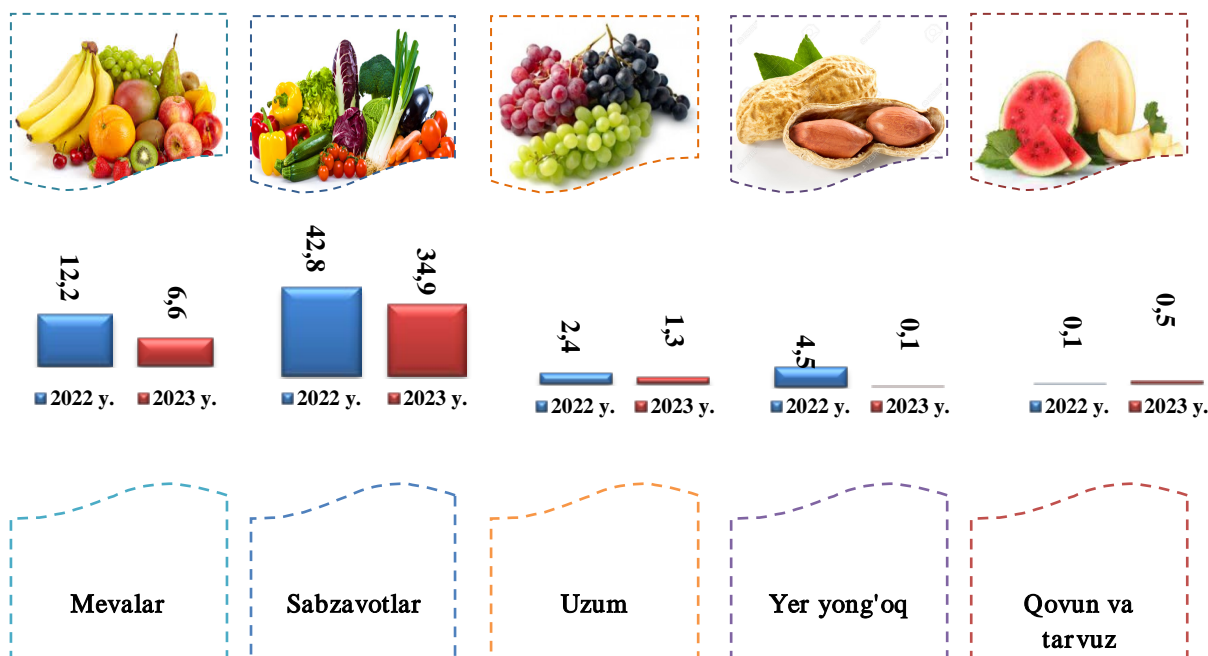
Meva-sabzavot mahsulotlari eksporti

2023 yil yanvar-sentabr oylarida jami 41,5 ming tonnadan ziyod meva-sabzavot mahsulotlari 13,1 mln.AQSH dollariga eksport qilindi o'tgan yilning shu davriga nisbatan 39,2 foiz)ga kamaydi. Meva-sabzavot mahsulotlarining eksport tarkibiga qaralsa, yanvar-sentabr oylarida 34,9 ming tonna sabzavotlar 9,5 mln.AQSH dollariga eksport qilingan.

Shuningdek, 6,6 ming tonna meva va rezavorlar 3,6 mln.AQSH dollariga eksport qilingan bo'lib, eksport hajmi o'tgan yilning mos davriga nisbatan 3,0 mln.AQSH dollariga kamaygan.

Shuni aytib o'tish joizki, mamlakatimizda eksport salohiyatini kengaytirish, yangi bozorlarni o'zlashtirish natijasida meva-sabzavot mahsulotlari, uzum, poliz, dukkakli ekinlar, shuningdek, quritilgan sabzavot va mevalarni eksport qilish hajmi oshib bormoqda. Jumladan, 2023 yilning yanvar-sentabr oylarida meva-rezavorlar hamda sabzavotlar eksport hajmi 13,1 mln.AQSH dollariga yetdi (o'tgan yilning mos davriga nisbatan 39,2 foizga kamaydi).

Meva-sabzavot mahsulotlarining tarkibi yanvar-sentabr oylari (ming t.)

**Viloyatda etishtirilgan meva va sabzavot mahsulotlarining asosiy bozorlari eksport
geografiyasi**

<i>Davlat nomi</i>	<i>2022 yil yanvar-sentabr</i>			<i>2023 yil yanvar- sentabr</i>		
	<i>ming tonna</i>	<i>mln AQSH dollari</i>	<i>ulushi, foiz</i>	<i>ming tonna</i>	<i>mln AQSH dollari</i>	<i>ulushi, foiz</i>
Qozog‘iston	47,4	13,0	60,5	32,5	6,6	50,4
Rossiya	3,8	3,4	15,8	3,6	3,6	27,5
Boshqa davlatlar	3,8	5,1	23,7	2,9	2,9	22,1

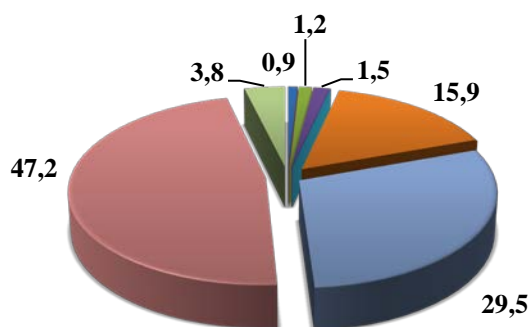
2023 yil yanvar-sentabr oylarida import hajmi 670,7 mln.AQSH dollariga (o‘shish sur‘ati 103,1 foiz) teng bo‘ldi. Import tarkibida eng katta ulush mineral yoqilg‘i, yog‘lash moylari va shunga o‘xshash materiallar (46,0 foiz) va Mashinalar va transport asbob-uskunalar (28,5 foiz) guruhlari hisobiga to‘g‘ri keladi.

Import tarkibi
(2023 yil yanvar-sentabr)

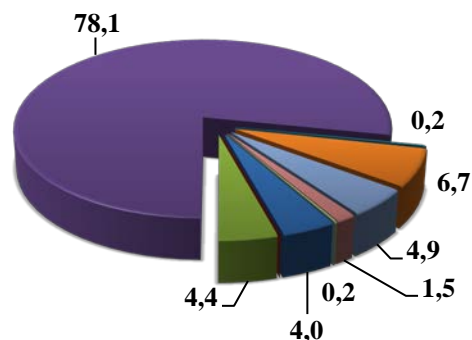
	<i>Mln.AQSH doll.</i>	<i>2022 yil yanvar-sentabrga nisbatan, foizda</i>	<i>Jamiga nisbatan, foizda</i>
Import	670,7	103,1	100,0
Oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar	18,2	95,9	2,7
Ichimliklar va tamaki	0,1	25,9	-
Nooziq-ovqat xomashyo, yoqilg‘idan tashqari	20,4	78,4	3,0
Mineral yoqilg‘i, yog‘lash moylari va shunga o‘xshash materiallar	308,3	105,6	46,0
Hayvon va o‘simliklar moylari (yog‘lari), yog‘lar va mumlar	0,8	114,9	0,1
Kimyoviy vositalar va boshqa toifalarga kiritilmagan shunga o‘xshash mahsulotlar	76,8	115,1	11,5
Asosan material turiga qarab klassifikatsiyalangan sanoat	44,1	83,7	6,6
Mashinalar va transport asbob-uskunalar	190,9	108,4	28,5
Turli xil tayyor buyumlar	11,1	66,5	1,7
Xizmatlar	-	0,5	-

**2023 yil yanvar-sentabr oylarida MDH va boshqa xorij davlatlari bilan
amalga oshirilgan import tarkibi, (foizda)**

MDH davlatlari

Boshqa xorij davlatlari

- Oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar
- Ichimliklar va tamaki
- Nooziq-ovqat xomashyo, yoqilg'idan tashqari
- Mineral yoqilg'i, yog'lash moylari va shunga o'xshash materiallar
- Hayvon va o'simliklar moylari (yog'lari), yog'lar va mumlar
- Kimyoviy vositalar va boshqa toifalarga kiritilmagan shunga o'xshash mahsulotlar
- Asosan material turiga qarab klassifikatsiyalangan sanoat
- Mashinalar va transport asbob-uskunalar
- Turli xil tayyor buyumlar
- Xizmatlar
- Boshqalar

MDH va boshqa davlatlar bilan amalga oshirilgan import tarkibi

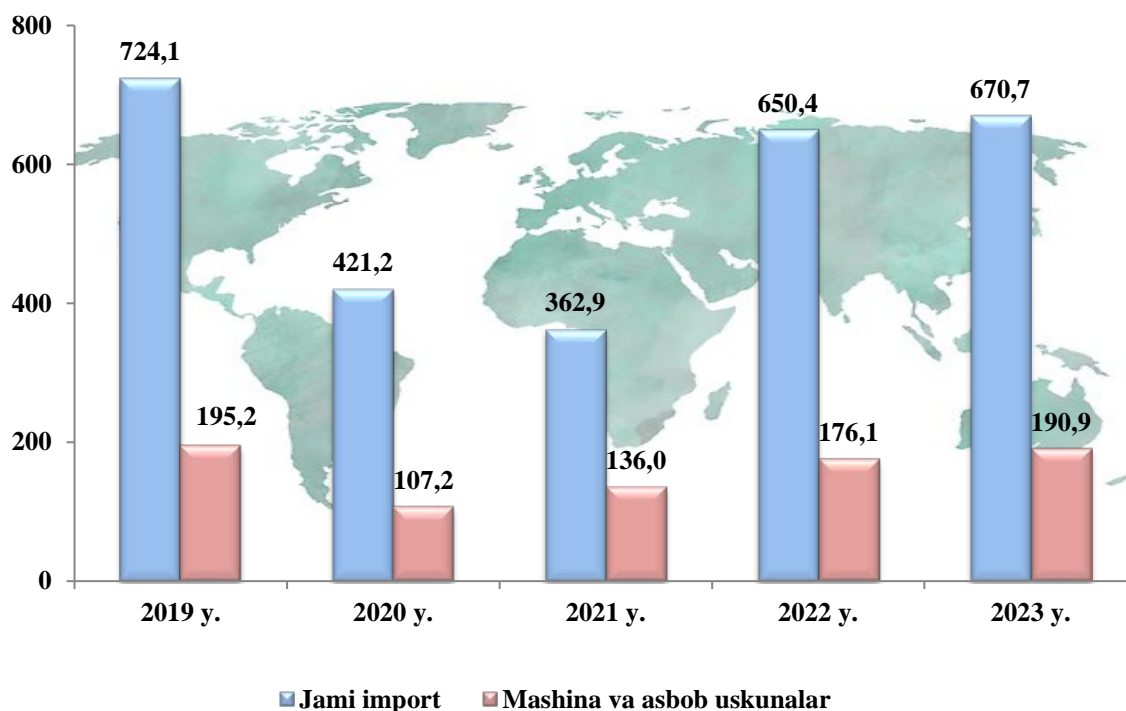
(2023 yil yanvar-sentabr)

	<i>MDH davlatlari</i>		<i>Boshqa davlatlar</i>	
	<i>mln AQSH doll.</i>	<i>Jamiga nisbatan, foizda</i>	<i>mln AQSH doll.</i>	<i>Jamiga nisbatan, foizda</i>
Import	281,6	100,0	389,1	100,0
Oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar	2,5	0,9	15,7	4,0
Ichimliklar va tamaki	0,0	0,0	0,1	0,0
Nooziq-ovqat xomashyo, yoqilg'idan tashqari	3,4	1,2	17,0	4,4
Mineral yoqilg'i, yog'lash moylari va shunga o'xshash materiallar	4,3	1,5	304,0	78,1
Hayvon va o'simliklar moylari (yog'lari), yog'lar va mumlar	0,0	0,0	0,8	0,2
Kimyoviy vositalar va boshqa toifalarga kiritilmagan shunga o'xshash mahsulotlar	44,7	15,9	26,1	6,7
Sanoat tovarlar	83,2	29,5	19,2	4,9
Mashinalar va transport asbob-uskunalar	133,0	47,2	5,7	1,5
Turli xil tayyor buyumlar	10,6	3,8	0,5	0,1

2023 yil yanvar-sentabr oylarida viloyatimizga 60 dan ortiq xorijiy davlatlardan tovar va xizmatlar importi amalga oshirilgan. Shulardan 7 ta eng yirik bo'lgan Turkmaniston, Rossiya Federatsiyasi, Turkiya, Xitoy Xalq Respublikasi, Germaniya, Qozog'iston va Eron hamkor davlatlaridan jami import hajmi 602,0 mln.AQSH.dollariga teng. Bu esa umumiy import hajmining 89,8 foizni tashkil qiladi.

Mashina va uskunalar importi dinamikasi

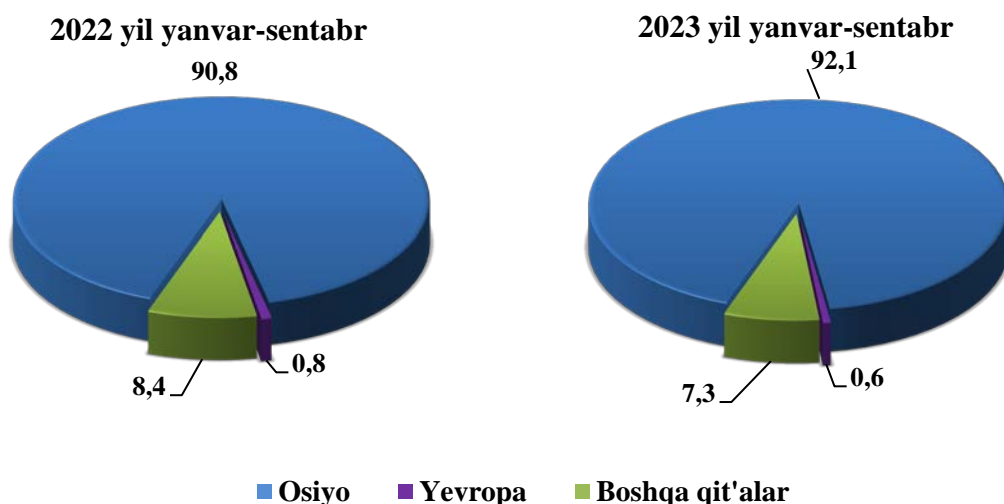
(yanvar-sentabr oylari; mln.AQSH dollari)

Mashina va asbob uskunalar importining ortib borishi to'g'ridan to'g'ri investitsiyalarning o'zlashtirilishi, ishlab chiqarish quvvatlarini tashkil qilinishi va modernizatsiya qilinishida o'z aksini topadi.

Tashqi savdo aylanmasining qit'alar bo'yicha tarkibi

(umumiy hajmga nisbatan, foiz hisobida)

Statistik ko'rsatkichlarga izohlar

Tovar – har qanday ko'chma mulk, shu jumladan valyuta va valyuta qimmatliklari, elektr, issiqlik va boshqa energiya turlari, transport vositalari (yo'lovchilar va tovarlar tashish uchun ishlatiladigan transport vositalari, shu jumladan konteynerlar va boshqa transport uskunalari bundan mustasno), intellektual mulk ob'ektlari.

Tovarlar eksporti – agar qonunchilikda boshqa tartib ko'zda tutilmagan bo'lsa, tovarlarni O'zbekiston Respublikasi bojxona chegarasidan qaytarib olib kirish majburiyatisiz olib chiqish.

Reeksport – xorijiy tovarlar bojxona hududidan olib chiqiladigan bojxona rejimi.

Tovarlar importi – tovarlarni O'zbekiston Respublikasi bojxona chegarasidan qaytarib olib chiqish majburiyatisiz olib kirish.

Reimport – bojxona hududidan eksport rejimida olib chiqilgan O'zbekiston Respublikasi tovarlari O'zbekiston Respublikasining Bojxona kodeksida ko'rsatilgan muddatda (olib chiqilgan paytdan boshlab o'n yil ichida) qaytarib olib kiriladigan rejim.

Tashqi savdo aylanmasi – mamlakatning muayyan davrdagi eksport va import qiymatlari summasi.

Tovarlar kelib chiqqan mamlakat – tovar to'liq ishlab chiqarilgan yoki etarli darajada qayta ishlov berilgan mamlakat (tovar etarli darajada qayta ishlov berilgan mamlakat “Bojxona tarifi to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi qonunining 26 - moddasiga asosan aniqlanadi).

Tovarlarning belgilangan manzili – yuklab jo'natish paytida tovar etkazib berilishi belgilangan mamlakat sifatida ma'lum bo'lgan mamlakat.

Tovarlarning statistik qiymati – shartnoma valyutasidan qat'iy nazar yagona bazisga keltirilgan shartnoma bo'yicha tovarlar qiymati.

SIF (qiymat, sug'urtalash, fraxt) – tovarlarni sotish sharti bo'lib, unga ko'ra tovar narxiga uning qiymati va tovarni sug'urtalash hamda import qiluvchi mamlakat portigacha etkazib berish xarajatlari kiritiladi.

SIP (fraxtG'tashish va sug'urtalash) – tovarlarni sotish sharti bo'lib, unga ko'ra tovar narxiga uning qiymati va tovarni sug'urtalash hamda import qiluvchi mamlakatning chegarasidagi belgilangan joygacha etkazib berish xarajatlari kiritiladi.

FOB (bortda erkin) – tovarni sotish sharti bo'lib, unga ko'ra tovar narxiga uning qiymati va tovarni kema bortigacha etkazib berish va yuklash xarajatlari kiritiladi.

DAF (chegaragacha etkazib berish) – tovarni sotish sharti bo'lib, unga ko'ra tovar narxiga uning qiymati va tovarni belgilangan joygacha yoki eksport qiluvchi mamlakat chegarasidagi joygacha yoxud qo'shni mamlakat chegarasigacha etkazib berish xarajatlari kiritiladi.

Xizmatlar (ishlar) eksporti — O'zbekiston Respublikasining rezidentlari tomonidan norezidentlarga, iqtisodiy geografik joylashuvidan qat'i nazar, ko'rsatilgan xizmatlar (bajarilgan ishlar).

Xizmatlar (ishlar) importi — norezidentlar tomonidan O'zbekiston Respublikasi rezidentlariga, iqtisodiy geografik joylashuvidan qat'i nazar, ko'rsatilgan xizmatlar (bajarilgan ishlar).